

JOAN F. MIRA

*“I darrere del coll,
en la foscor del fons,
hi ha un petit cartell
blanc escrit en
capitals romanes:
‘Ars utinam mores
animumque effingere
posses. Pulchrior
in terris nulla
tabella foret.
MCCCCLXXXVIII.’
Amb el llatí que
vam aprendre en
el batxillerat antic
en tenim prou
per entendre-ho:
‘Art, tant de bo
pogueres pintar
el caràcter i el cor:
no hi hauria
en la terra
un quadre més bell.’”*

Giovanna Tornabuoni

La veus, t'atures un instant a contemplar-la, i ja no te'n pots separar en molta estona. Es com si et recordara, en el més profund de l'ànima, algun arquetip de dona dels que portem incrustats al cor de carn i al cor de la cultura. És un perfil perfecte, delicat, amb el coll llarg i recte, finíssim, de les dames florentines de finals del segle XV, és la serenitat eterna. Jo coneixia una mica la família, o almenys el nom de la família, després de llargues contemplacions dels frescos de Santa Maria Novella: la capella Tornabuoni, que Domenico Ghirlandaio va pintar per encàrrec. Els Tornabuoni, la signora Ludovica i la resta, devien ser un llinatge poderós: no em ve a la memòria, si és que ho he sabut mai, si eren grans propietaris, mercaders de la llana, financers, o quina era l'activitat que els permeté ser patrons d'una de les mostres més altes de la pintura renaixentista. A la capella Tornabuoni, hom pot passar-se les hores i no s'acaba mai. Supose, doncs, que Giovanna era filla de la casa, i que els pares li degueren encomanar al pintor un retrat modèlic que, per viaranys que tampoc no conec, ha parat en la col·lecció del baró Thyssen-Bornemisza, és a dir al museu que l'acull a Madrid. I així, fa pocs dies, jo me la vaig trobar en un matí de novembre encalmat, després d'una llarga passejada per carrers del temps dels reis de la casa d'Àustria. No n'han tingut prou, a Madrid, d'acumular col·leccions reials incomparables, de tindre un Museu del Prado (que és on gaste jo les hores cada vegada que he d'anar a la capital de l'estat, per motius que normalment deriven del fet de ser capital de l'estat). També tenen la Thyssen, la grossa. Però Giovanna Tornabuoni, enfront del Prado, se'm degué escapar —no sé com— en l'única visita que havia fet abans a la casa on reposa, en companyia d'una de les més admirables sèries de retrats que puga oferir cap museu. Ser capital d'un estat fort, d'un regne de dinasties poderoses, té innombrables avantatges, i no és el menor la capacitat d'atraure —i de pagar— mostres ben abundants de l'art de la pintura. La bella Tornabuoni, doncs, resideix a Madrid, no a Barcelona o a València.

A Madrid, la bella Tornabuoni mira cap a l'esquerra, a l'infinit, emmarcada abstractament en una espècie de finestra, en la qual, a banda i banda de la dona, hi ha un fermall amb perles grosses i un llibre amb coberta de pell negra. A dalt, a la dreta del marc de la finestra, pengen boletes roges de corall. El perfil puríssim de Giovanna, de pell nacrada i daurada, pell més que humana, es retalla sobre un fons quasi negre, i sobre la galta i l'orella cauen cabells de fil d'or, lleument arissats, en ondulacions que baixen paral·leles eixint d'un pentinat compacte. La barbeta forma un angle perfectament recte amb la gola, i en la base de la columna llarga i esvelta del coll porta un cordonet negre molt fi del qual penja una joia amb perles grosses com la que es veu al costat del pit, a la finestra. El pit de la jove perfecta és a penes una corba suau, l'esquena és recta, i del vestit de brocat d'or i de plata baixa dret el braç d'una roba de vellut vermell. Té les mans juntes, estrenyent el que sembla un mocadoret blanc, i l'ull impàvid sobre un pòmul a penes ombrejat de rosa. I darrere del coll, en la foscor del fons, hi ha un petit cartell blanc escrit en capitals romanes: *“Ars utinam mores animumque effingere posses. Pulchrior in terris nulla tabella foret. MCCCCLXXXVIII.”* Amb el llatí que vam aprendre en el batxillerat antic en tenim prou per entendre-ho: *“Art, tant de bo pogueres pintar el caràcter i el cor: no hi hauria en la terra un quadre més bell.”* Quina degué ser la vida, quines les *mores*, i quin l'*animus*, d'aquesta jove eternament seriosa i perfecta. Amb qui es va casar, si es va casar, i com la devia mirar el marit. Com parlava amb la gent, com es movia, com feia l'amor, si és que el feia. O res d'això no importa, davant d'aquest retrat —de més bell no n'hi ha en tota la terra— contemplat a Madrid el dia 5 de novembre de l'any del Senyor MMII, que és com supose que s'ha d'escriure 2002.